

Riporterek, királyok és egyéb csavargók

Egy amerikai magyar újságíró

ellentmondásos kapcsolata a magyar hírszerzéssel

Bevezető

Amikor 1946 elején Koppenhágában létrejött az *International Organization of Journalists* (Nemzetközi Újságíró Szervezet – NÚSZ), a korábban totális elzárkózást hirdető Szovjetunió és a befolyási övezetébe került országok is csatlakoztak. A sajtószabadság igen eltérő szovjet és nyugati értelmezése és az ezzel kapcsolatos véleménykülönbség azonban oda vezetett, hogy a NÚSZ központját 1947-ben áthelyezték Prágába. A második kongresszus alkalmával az Egyesült Államok már azzal vádolta a Szovjetuniót, hogy erőteljesen nyomást gyakorol a NÚSZ vezetőségére, végül 1950-ben a nyugati újságírók többsége kilépett a szövetségből. Moszkva egyrészt saját propagandájának terjesztésére, másrészt a nyugati közvélemény befolyásolására, illetve – lehetőség szerint – hírszerzésre próbálta felhasználni az ominózus szakmai szervezetet.¹ Miután 1950. január elsejétől az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) már deklaráltnak is kiterjesztette tevékenységét az ország határain túl,² a Hírszerző Főosztály az emigráció elleni küzdelem égisze alatt megtette az első kísérleteit a külföldi magyar sajtó direkt vagy indirekt befolyásolására. A szóban forgó törekvés kezdetben inkább a jobboldali emigráns újságok ellensúlyozására irányult, ám 1956 körül már a rendszer szolgálatában álló hírtügynökség alapítására irányuló próbálkozás tanúi lehetünk, amely a sötétben folytatott hírszerzést, vagy a későbbi stádiumban az ennek segítségével történő ügynöki beszervezést tűzte ki célul.³ Az első kísérlet nem véletlenül kötődött az 1951-ben megalakult washingtoni rezidentúrához, ugyanis az ÁVH Hírszerző Főosztály abból indult ki, hogy a letelepedés időpontja törésvonalat képez az amerikai magyarságban, amely a nyugat-németországi emigránstól eltérően politikailag is megosztott. A magyar hírszerzés az anyanyelvű sajtónak a hivatalos amerikai propagandát közvetítő, túlságosan liberális vagy konzervatív hatásának ellensúlyozására Szebenyei József révén egy olyan újságíró felhasználásában gondolkodott, aki ugyan nem elkötelezett híve a marxizmusnak, ám a holokauszt személyes tragédiája, valamint széles körű kapcsolatrendszere – így a tanácsköztársasági emigránssokkal és a kinti szélső baloldali személyiségeivel fennálló korrekt viszonya révén – jól jöhet az emigráció feltérképezéséhez és megoldozásához. Ám jogos lehet a kérdés, hogy Szebenyei József alkalmas volt-e a feladatra.

1 Borvendég Zsuzsanna: *Újságírásnak álcázva. A Nemzetközi Újságíró Szervezet Magyarországon* (Budapest: Nemzeti Emlékezet Bizottság, 2015), 7–10.

2 Tóth Eszter: „A politikai és gazdasági hírszerzés szervezettörténete 1945–1990”, in: *A megtorlás szervezete. A politikai rendőrség újjászervezése és működése 1956–1962*, szerk. Cseh Gergő Bendegúz és Okváth Imre (Budapest: ÁBTL – L'Harmattan, 2013), 389–390.

3 Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) – 3. 2. 4 – K – 574 – [Lesley Kuhn] – Évkör: 1952–1960. 112 oldal.

A célszemély életútja

Szebenyei József 1881. február 26-án született Kecelen,⁴ ahonnan a család 1889-ben kivándorolt az Egyesült Államokba. Miután apja 1898-ban váratlanul elhunyt, Szebenyei hazaköltözött, majd érettségi után Debrecenben lett joghallgató, miközben újságíróként dolgozott. Irodalmi munkásságnak első darabja, az „Elsüllyedt lelkek” című regény 1901-ben jelent meg,⁵ az első verseskötete – *Dalok egy poéta lányához* – pedig egy évvel később Debrecenben került az olvasóközönség elé.⁶ Az újságíró 1902-ben tagja volt annak a delegációnak, amely Zseni József vezetésével az Egyesült Államokban élő magyarok számára készített, díszes hímezésű nemzeti lobogót kísért el Hollandiából New Yorkba,⁷ amelynek segítségével Rákosi Jenő az Amerikában élő magyarokat szeretete volna rávenni a hazatérésre.⁸ Az újságíró 1903-as év folyamán még Debrecenben nősült, de már Nagyváradon élt, amikor 1904-ben válogatást adott ki az ismert angol költő, Rudyard Kipling verseinek fordításából. 1905 végétől egy fél éven át a *Kassai Hírlap* főszerkesztőjeként tevékenykedett, azonban 1906 nyarán végérvényesen Budapestre költözött.⁹ Szebenyei a legnagyobb magyar költő személyével kapcsolatos apró nézeteltérés ellenére is¹⁰ jó viszonyban volt Ady Endrével, ti. Diósiné Brüll Adél (Léda) édesanyjának, özvegy Brüll Sámuelné, Stern Ceciliának halálhíre személyesen a költőtől jutott el hozzá. Az 1907. július 5-én megrendezett gyászszertartáson Szebenyei nem lehetett jelen, de két nappal a temetés után levelet írt, amelyben részvétét nyilvánította Ady múzsájának.¹¹ Az 1910-es évek elején lefordította Oscar Wilde „A readingi fegyház balladája” című művét, amelyet 1912-ben adtak ki Nagyváradon.¹² Az újságíró kitűnő angol nyelvtudásának köszönhetően Theodore Roosevelttől tolmácsa volt, amikor az Egyesült Államok 26. elnöke mandátumának lejártával magánlátogatást tett Magyarországon,¹³ ugyanakkor rendszeres jelleggel informálta a különböző brit és amerikai lapokat a magyarországi eseményekről. Az első világháború előtti években az angol *Daily Express* hivatalos budapesti tudósítójaként tevékenykedett, ám végül 1914 kora tavaszán

4 *Magyar Irodalmi Lexikon, Harmadik kötet S–Z*, főszerkesztő: Benedek Marcell (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1965), 160.

5 Szebenyei József: *Riporterek, királyok és egyéb csavargók (önéletrajz)* (New York: Horizon House, 1945), 11–27.

6 Szebenyei József: *Dalok egy poéta-lányhoz* (Debrecen: László Ny., 1902), 1–111.

7 Joseph Szebenyei: „Hungarians Arrive with Their Flag. Duty of \$240 Levied on the Banner of the Fatherland”, *The New York Times* (1902. augusztus 31.), 27.

8 Szebenyei: *Riporterek*, 29–35.

9 Szinnyi József: *Magyar írók élete és munkái. XIII. kötet. Steiner–Télly* (Budapest: Hornyánszky Viktor, 1909), 479.

10 Szebenyei József: „Különös esetem Léda asszonnyal, Ady Endrével és Petőfi Sándorral”, *Magyar Magazin* 1.4 (1948), 7–9/27.

11 Ady Endre Diósi Ödönnének [Budapest, 1907. júl. 8.] – <http://mek.oszk.hu/05500/05565/html/alo405.html> – letöltés: 2013. III. 15.

12 Oscar Wilde: *A readingi fegyház balladája* [The Ballad of Reading Gaol] (Nagyvárad: Sebő, 1912), 1–37.

13 Szebenyei: *Riporterek*, 65–71.

Londonba távozott.¹⁴ Szebenyei az első világháború kitörését követően H. A. Gwynne főszerkesztő jóvoltából különféle írásokat helyezett el az ultrakonzervatív és németellenes londoni *Morning Post* hasábjain, amelyek azt próbálták sugallni a brit közvélemény számára, hogy van egy szövetségesük az ellenség táborában. Az összes ilyen cikk a Nagy-Britannia iránt érzett csodálatot, a közös tradíciókat, a lovagiasság és a *fair play* szabályainak tiszteletben tartását hangsúlyozta.¹⁵ Az újságíró rendszeresen angolbarát és egyben németellenes megnyilvánulásokat tulajdonított egyes magyar kormányzati szereplőknek,¹⁶ ugyanakkor 1915-ben a Scotland Yard *Special Branch* (a nagy-londoni rendőrfőkapitányság elhárítási csoportja)¹⁷ előtt is bizonyította a korona iránti hűségét.¹⁸ 1917 áprilisában azonban már nem kerülhette el az internálást. A bizonytalan hadi helyzetre való tekintettel továbbra is fordíthatott magyar vonatkozású anyagokat, még ha a *Morning Post* főszerkesztőjével nem léphetett kapcsolatba.¹⁹ Szebenyei fogva tartásával kapcsolatban Frederick Whyte liberális parlamenti képviselő interpellált a *Home Office* (a brit belügyminisztérium) államtitkáránál, William Brace azonban úgy nyilatkozott, hogy alapos vizsgálatot követően döntött az újságíró őrizetbe vételéről.²⁰

Szebenyei családjával 1920. január 15-én a *Lapland* fedélzetén átkelt az Atlanti-óceánon, majd a New York-i Ellis Island határátlépőnél deklarálta szándékát, miszerint véglegesen az Amerikai Egyesült Államokban kíván maradni.²¹ Az újságíró nem sokkal később nyilvános polémiaiba keveredett Eugen Neuwalddal, az *Előre* című szélsőbaloldali lap korábbi főszerkesztőjével a közép-európai munkások tömeges hazatéréséről. Míg Szebenyei a háború alatt elért, tekintélyes összegű megtakarításokra, a dollárnak a közép-európai valutákkal szembeni felértékelődésére hivatkozott,²² Neuwald azzal indokolta a jelenséget, hogy sok ember csalódott az amerikai szabadságesszménnyel és a demokráciával kapcsolatos szölamokban. A korábbi főszerkesztő úgy vélte, hogy – az A. Mitchell Palmer igazságügyi miniszter és más, befolyásos politikai és gazdasági vezetők

14 *Új Magyar Irodalmi Lexikon P-ZS. Harmadik kötet*, főszerkesztő: Péter László, második javított, bővített kiadás (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1994), 2065.

15 Mark Cornwall: „Great-Britain and the Splintering of »Greater-Hungary« 1914–1918”, in: *British-Hungarian Relations since 1848*, szerk. Peter Laszlo – Martin C. Rady (London: London School of Slavonic and Eastern European Studies, 2004), 120.

16 Deák István: „A dualizmus kora a modern amerikai történetírás tükrében”, *Századok* 101.1–2 (1967), 1410–1411.

17 Rupert Allason: *The Branch. A History of the Metropolitan Police Special Branch 1883–1983* (London: Secker & Warburg, 1983), 38–47.

18 Szebenyei: *Riporterek*, 149–153.

19 Cornwall, 121–122.

20 House of Commons Session 1916–17, Volume 92, 25 April 1917. Column 2419 W.

21 National Archives and Records Administration (NARA) – Publication Number: M1972 – Record Group 21 – Roll 0387 – NAC 575701 – Petition for Naturalization of the US District Court for the Southern District of New York 1897–1944. 15 January 1920. – <https://www.fold3.com/image/200049713> – letöltés: 2013. V. 20.

22 Joseph Szebenyei: „The Alien Exodus: 6,000 Now Leave Weekly for Europe, Where Dollar Is Potent and Beer Obtainable”, *New York Times* (1920. március 21.).

ellen elkövetett bombamerényletek nyomán²³ – a szövetségi és a helyi rendfenntartó erők részéről brutális fellépés sújtotta a kizárólag az életkörülmények javítására irányuló érdekképviselői szervezkedéseket.²⁴

Szebenyei 1920-tól előbb az *Amerikai Futár*, majd 1921-től a *Magyar Futár* szerkesztőjeként tevékenykedett, ugyanakkor megalakította a *Color Guide Publishing Co.* illetve az *Immigrants Publishing Co.* nevű kiadóvállalatot,²⁵ amely a kortárs magyar irodalom amerikai népszerűsítését tekintette céljának. Az irodalmi művek kiadásával elvi síkon lehetőség nyílt arra, hogy a kinti közvélemény figyelmébe ajánlja a trianoni békével meghurcolt Magyarországot, de azt sem hagyhatjuk figyelmet kívül, hogy otthon maradt íróársainak próbált segíteni. Az önként vállalt misszió egyáltalán nem volt könnyű feladat, mert a magyar írók nem ismerték az ottani kulturális közeg elvárásait. Például, Füst Milán (1888–1967)²⁶ egyik cím szerint nem azonosítható művéről úgy nyilatkozott, hogy azt az üzleti alapon működő amerikai színházak nem tűznék műsorra. Szebenyei időközben megírta az amerikai színdarabok stilisztikai jellemzőit a *Nyugat* számára, ám arról már nem értesült, hogy Osvát Ernő (1876–1929)²⁷ közölte-e a cikket.²⁸ Szebenyei 1922 áprilisában lefordította Heltai Jenő négy novelláját, ezek egyikét Benjamin Hazer (Molnár Ferenc amerikai kiadója) sikeresen elhelyezett a *Vanity Fair* magazinban. Az újságíró megígérte Heltainak, hogy „Az Orvos és a halál” publikálásáról személyesen intézkedik a *World Fiction Magazine* szerkesztőségénél, miközben a „11-es szoba” című novellát tartotta a legalkalmasabbnak az amerikai piacon történő megjelentetésre, amit az ügynökök kikapcsolásával szeretett volna véghezvinni.²⁹ Szebenyei nyolc nappal később megírta Heltainak, hogy néhány kinti magazin magyar novellákat szeretne közölni, viszont sürget a határidő. „Főleg dialogue formában írt novellákat, olyan »csattanós véggel«, sok humorral és lehetőleg jó és szolid, bár nemi alapon írott dolgokat”.

Szebenyei a kortárs magyar irodalom szereplői között Molnár Ferencen kívül csak Heltait vehette számításba, akit arra kért fel, hogy – a még az első világháború előtt kiadott *Írók, színésznők és más csirkefogók* című könyvön kívül, amelyben a legkomolyabb sikerre esélyes mű „A halál és az orvos” címen szerepelt³⁰ – küldjön egy hasonló műfajú

23 Raymond J. Batvinis: *The Origins of FBI Counterintelligence* (Lawrence: University Press of Kansas, 2007), 37–39.

24 NARA Publication Number: M1085 – Investigative Case Files of the Bureau of Investigation 1908–1922 – Old German Files 1909–1921 – Case Number 8000 – 208369 – Roll 616 – Page 273. – April 10, 1920 – <https://www.fold3.com/image/2600596/> – letöltés: 2019. I. 3.

25 Nagy Csaba: *A magyar emigráns irodalom lexikona* (Budapest: Argumentum Kiadó – Petőfi Irodalmi Múzeum és Kortárs Irodalmi Központ, 2000), 918.

26 Somlyó György: *Füst Milán, vagy, A lesütöttszemű ember: emlékezés és tanulmány* (Budapest: Balassi Kiadó, 1993), 1–265.

27 Fráter Zoltán: *Osvát Ernő élete és halála* (Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1987), 1–301.

28 Petőfi Irodalmi Múzeum Kézirattár (PIMK) – V4140/493/1–5. – SZEKENYEI, [JÓZSEF] – FÜST, MILÁN-nak. – Április 7, 1922. – New York, Augustus 5, 1922. – Április 7, 1922. 1–2.

29 PIMK – V. 3823/7261–4. – SZEKENYEI [JÓZSEF] – HELTAI [Jenőnek] – London, márcz. 27, 1914. – New York június 9, 1922. – New York, április 16, 1922. 1–2.

30 Győrei Zolt: *Heltai Jenő drámai életműve* (Budapest: L'Harmattan, 2005), 91–92.

alkotást.³¹ Füst Milán „Az advent” című írásáról úgy nyilatkozott, hogy a kitűnő felütés ellenére a novella a végén eltért attól a vonaltól, ami alkalmassá tette volna az Amerikában történő megjelenésre. Szebenyei arra a következtetésre jutott, hogy Füst Milán kvázi összes műve novellának túl hosszú, regénynek túl rövid. Ezzel egy időben arra figyelmeztette szerzőtársát, hogy a kiadók nem az elvekből, hanem az üzleti haszonból kiindulván formálják az irodalmat. Szebenyei idegenül szemlélte azt a felfogást, hogy egy irodalmi folyóirat ne adjon üzleti jellegű tanácsokat az írók számára, mert úgy vélte, anyagi háttér nélkül nem lehet művészt alkotni. Az újságíró kidolgozott egy tervet annak érdekében, hogy Füst Milánt és Szini Gyulát (1876–1932)³² némi munkához juttassa. Az elképzelés szerint népszerű amerikai regények fordítására kérte volna fel őket az eredeti szerzőtől kapott 75–100 dollárért, miközben a Tolna Könyvesház az eladási árból példányonként az Amerikában szokásos 10–15%-ot fizetett volna az egyes íróknak. Szebenyei érzekelte az otthon maradt íróársak lehangoltságát és a kilátástalan élethelyzeteket, hozzátéve, hogy a boldogulásért neki is meg kell küzdenie. Az előző évben felhalmozott, több ezer dolláros adósság az író bevételeinek 50%-ot lekötötte, ráadásul jövedelmi viszonyai is kedvezőtlenül alakultak. Saját elmondása szerint sokat és intenzíven kellett dolgoznia, amihez nem szokott hozzá, ti. Londonban napi 1–2 órai munkával többet keresett, mint New Yorkban 9–10 órányival.

Az újságíró a *Literary Digest* alkalmazásában állt, akkoriban épp egy történelmi könyvsorozaton dolgoztak – *The New Nations of Europe* – ahol neki kellett szerkesztenie a német, osztrák, cseh, magyar, jugoszláv országokról szóló köteteket. Egy-egy ország bemutatására kb. 300 oldalt szántak, amihez egyrészt összekötő szöveget vártak Szebenyeitől, másrészt a szóban forgó művek összeállítására pusztán három hét állt rendelkezésre.³³ Amikor Heltai május 26-i levelében arról érdeklődött, hogy miként áll írásainak megjelentetése és a honorárium ügye, Szebenyei azzal próbálta megnyugtatni, hogy Hazer sikeresen elhelyezte műveit, ugyanakkor Magyarországon személyesen kifizeti az író tiszteletdíját. Heltai viszont attól tette függővé a Szebenyei által kért meghatalmazás ellenjegyzését, hogy a lefordított novellái ellenében pénzt is kap vagy csak dicséretet. Az újságíró finoman rászólt kollégájára, hogy az USA-ban szerződés nélkül nem megy a publikálás. Ti. Hazer azzal adta le kiadóhoz a három művet, hogy a megjelentetés idejére megérkezik a felhatalmazás vagy ezt személyesen megkapja a szerzőtől budapesti útja alkalmával. Ezzel párhuzamosan arra is rávilágított, hogy Heltai megjegyzése, hogy „Miller és Emerson el fogják olvasni a dolgokat, és hogy ezen az alapon sok mindenre van kilátás Amerikában”, túlzott várakozásokról árulkodik. Saját magától egyik kiadótulajdonos sem fordította volna le egy külföldi író alkotását, hiszen számolni kellett azzal,

31 PIMK – V. 3823/7261–4. – SZEKENYEI [JÓZSEF] – HELTAI [Jenőnek] – New York, április 24., '22. 1–2.

32 Vargha Kálmán: „A novellista Szini Gyula”, *Irodalomtörténeti Közlemények* 67:3 (1963), 303–316.

33 PIMK – V4140/493/1–5. – SZEKENYEI, [JÓZSEF] – FÜST, MILÁN-nak. – New York Május 30, 1922. 1–4.

hogy a mű tolmácsolójának és kiadójának több heti munkája nem hozza a kívánt eredményt.

„A 111-es szoba” érdekelte az egyik kiadót, mire Szebenyei egy tíz oldalas kivonattal állított be hozzájuk, abban a reményben, hogy Heltaitól megérkezik a meghatalmazás. Mivel úgy tűnt, a megjelentetés kútba esik, felszólította, hogy ha Hazernak nem adta volna át, már ne küldje el neki, mert a jövőben nem óhajt a dologgal foglalkozni. Szebenyei azt hangsúlyozta, hogy a fordításokkal a magyar íróársainak próbált a segítségére sietni, hiszen saját műveiért többet kap, mint az idegen nyelvű darabok tolmácsolásáért. Az Egyesült Államokban csupán olyan külföldi író számára termelt babér, akit egy népszerű amerikai kollégája képviselt, és aki folyamatosan közbenjárt az illető érdekében.³⁴ Füst Milán „Az aranytál” című regényének kiadása megtorpant, ugyanis a *Century Magazine* főszerkesztője szólt neki, hogy nyolc hónapra való anyaguk van, így nem tudnak előre befektetni a később leadandó írásokba. Szebenyei megjegyezte, hogy a fordítás nagy munka volt, és nem igazán rentábilis, hiszen a gépiró heti három estére alkalmanként 20 dollárba került, míg a végleges változat leírása 25-be. Az újságíró saját műveinek elhelyezését meg tudta oldani, hiszen ismerte az amerikaiak észjárását, míg a fordítások mindig csalódással végződtek.³⁵ Szebenyei a kinti irodalmi életbe a „*The Golden Platter*” című műve révén próbált bekapcsolódni, amelynek megjelentetéséhez a *Century Magazine* főszerkesztőjének, Maxwell Aley-nek a segítségét kérte. Aley a kézirat elolvasása után úgy nyilatkozott, hogy „az egy érdekes műalkotás, de attól tartok, túlságosan bonyolult/kifinomult az átlag amerikai olvasó számára. Mindazonáltal, nagyon lekötelez bennünket, hogy lehetővé tette számunkra a megtekintését. Mr. Frank egy pár napon belül írni fog Önnek a másik kézirattal kapcsolatban”.³⁶ Szebenyei 1922. október közepén arról értesítette Füst Milánt, hogy saját dolgai sem úgy alakultak, ahogy szeretne volna. A *Century Magazine* visszaadta a kéziratot, az irodalmi ügynök átvette, de az eredményről még ők sem értesítették. Ezzel egy időben Szebenyei felesége két hónapja betegeskedett, naponta járt orvoshoz, ami iszonyúan sokba került, húga már egy éve az Erzsébet szanatóriumban tartózkodott, ráadásul öccse is elveszítette vagyonát.³⁷ Szini Gyula Füst Milán kérésére ugyan tárgyalt a Weiler és Társával az amerikai művek fordításáról, és szándéknyilatkozatot is kapott tőlük, azonban a szenvedélyes kártyásra nem merték rábízni a pénzüket.³⁸ Miután a tervben szereplő üzlet meghiúsult, Szebenyei

34 PIMK – V. 3823/7261–4. – SZEKENYEI [JÓZSEF] – HELTAI [JENŐ-nek] – New York, június 9, 1922. 1–3.

35 PIMK – V4140/493/1–5. – SZEKENYEI, [JÓZSEF] – FÜST, MILÁN-nak. – August 5, 1922. – New York, August 5, 1922. 1.

36 PIMK – V4140/665 – ALEY, MAXWELL – SZEKENYEI, JOSEPH [JÓZSEF-nek] – September 15, 1922. 1.

37 PIMK – V4140/493/1–5. – SZEKENYEI, [JÓZSEF] – FÜST, MILÁN-nak. – New York, October 11, 1922. 1.

38 PIMK – V4140/493/1–5. – SZEKENYEI, [JÓZSEF] – FÜST, MILÁN-nak. – Ápril 7, 1922. – New York, August 5, 1922. – New York, October 15, 1922. 1.

1925-ben először lefordította, majd előszót írt a *Rabok* című regényének amerikai kiadásához, amely Molnár munkásságát próbálta megismertetni az amerikai olvasóközönséggel.³⁹

Az újságíró 1925-26 folyamán újból belesodródott a Közép-Európa sorsával kapcsolatos vitákba. Amikor Károlyi Mihály 1925 tavaszán csak azzal a feltétellel csatlakozhatott a tifusz miatti gyógykezelésen New Yorkban tartózkodó feleségéhez, hogy nem tart nyilvános felszólalásokat és nem nyilatkozik a sajtónak,⁴⁰ Jászi Oszkár úgy döntött, hogy megpróbálja ráirányítani az amerikai közvélemény érdeklődését a gróf visszaemlékezésére (*Egy egész világ ellen*). Szebenyei József aktív közreműködésével egy ötezer szavas ismertető készült a könyvről a *Current History Magazine*, azaz a *New York Times* havonta megjelenő történelmi különszámának.⁴¹ Szebenyei sajátos helyzetére itt találjuk az első utalást, miszerint egy közismert, de meg nem nevezhető legitimista személyiség azzal a kívánsággal kereste fel őt New Yorkban, hogy kezdeményezzen propaganda kampányt az akkor 12 esztendőes Habsburg Ottó amerikai elfogadtatásáért. Szebenyei azonban nem vállalkozott a feladatra, mivel az ismeretlen politikus nem tudott fizetni,⁴² miközben ráérezhetett, hogy a hivatalos washingtoni kormánykörök egyáltalán nem helyeslik az európai *status quo* megbontására irányuló kísérletezést.⁴³ A publicista a közlés időpontjában még mindig nem volt amerikai állampolgár.⁴⁴ A sajtópolémiaival párhuzamosan Szebenyei, a felesége, Rose, valamint három gyerekük – Clara (sz. 1908. augusztus 17.), Agnes (sz. 1909. augusztus 30.) és Eva (sz. 1916. március 5.) – jogi értelemben lemondott a Magyarország és Románia iránti elkötelezettségéről.⁴⁵ Szebenyei József végül egy közel öt esztendeig tartó procedúrát követően 1927 nyarán tette le állampolgári esküjét a Dél-New York-i körzeti Szövetségi Bíróság előtt.⁴⁶

39 Franz Molnar: *Prisoners* (New York: Bobbs-Merill Co., 1925), IX–XXI.

40 Károlyi Mihály: *Hit, illúziók nélkül* (Budapest: Európa Könyvkiadó, 2013), 264–270.

41 Litván György: *Jászi Oszkár* (Budapest: Osiris, 2003), 246.

42 Joseph Szebenyei: „Legitimists Keep Hungary Seething”, *New York Times* (1926. január 10.), 2.

43 Éva Mathey: „Attempts at the Revision of the Treaty of Trianon in the Light of American Hungarian Relations in the Interwar Period”, in: *My Fulbright Experience. Reports of Academic Grantees. Academic Years 2002/2003, 2003/2004, 2004/2005*, szerk. Krisztina Dietz (Budapest, Hungarian–American Commission for Educational Exchange, 2006), 97–111.

44 NARA – Publication Number: M1972 – Record Group 21 – Roll 0387 – CERTIFICATE OF ARRIVAL – 87997 – DEC 9. 1925. – <https://www.fold3.com/image/#200049710> – letöltés: 2013. V. 20.

45 NARA – Publication Number: M1972 – Record Group 21 – Roll 0387 – Petitions for Naturalization – US District Court for the Southern District of New York 1897–1944. – Petition for Naturalization New York State 1824–1991 – 85014 – Aug. 24. 1926. – <https://www.fold3.com/image/#200049696> – letöltés: 2013. V. 20.

46 NARA Publication Number: M1972 – Record Group 21 – Roll 0387 – Petitions for Naturalization New York State 1824–1991 – US District Court for Southern District of New York 1897–1944. – 575701. <https://www.fold3.com/document/200049716> – Fold3 Publication: 2008. – letöltés: 2013. IV. 27.

Az Immigrants Publishing Co. Bíró Lajos (1880–1954)⁴⁷ amerikai népszerűsítése érdekében is tett jó néhány lépést, azonban a promócióra kijelölt három mű egyikét sem válogatták be az iskoláknak szánt tananyagba.⁴⁸ Szebenyei viszont a saját sikerének is tekinthette, hogy az általa propagált *Rabok* című Molnár Ferenc-regényből 1929 folyamán a korszak egyik kiemelkedő producere, Walter Morosco bábáskodásával, a némafilm és a hangosfilm közötti átmenet népszerű színészeinek főszereplésével igazi hollywoodi produkció készült.⁴⁹ A 28. házassági évfordulójukra *Temetés a Cromwell Roadon* címmel megjelentette legjobban sikerült költeményeit, a kötetet feleségének ajánlotta.⁵⁰ Szebenyei életútjának 1930-as évekbeli eseményeit már sokkal nehezebb rekonstruálni, mivel itt pusztán önéletrajzára hagyatkozhatunk. Mindazonáltal, a legfontosabb változást az jelentette, hogy megvált az *Amerikai Magyar Népszavától*, majd – a CPUSA (*Communist Party of the United States of America* / az USA Kommunista Pártja) magyar tagozatához közel álló⁵¹ – *Amerikai Magyar Jövő* című lapban kezdett publikálni.⁵²

Szebenyei 1942 decemberében kérelemmel fordult Tábori Pál újságíróhoz, akinek az édesapjával, Tábori Kornéllal az 1910-es években együtt dolgozott a *Pesti Naplónál*. Szebenyei Londonban élő testvérét már egy éve nem érte utol, csupán annyit tudott róla, hogy Szekulesz Ernő túlélte a *SS City of Benares* nevű hajó ellen 1941 szeptemberében elkövetett torpedótámadást. Ezért arra kérte Tábori Pált, hogy mutassa meg Ernőnek a szóban forgó levelet vagy legyen a segítségére a címe megszerzésében. A publicista dicsérte Tábori Pál lényegre törő és rendkívül informatív cikkeit, miközben remélte, hogy Tábori Kornélról és annak családjáról is jó híreket fog hallani. Szebenyei csak annyit kért, hogy Tábori tegyen róla említést az édesapjának.⁵³ Ezt azonban már szinte bizonyos, hogy nem sikerült abszolválni, ti. Nagy-Britannia és Magyarország között 1942-ben már szünetelt a postaforgalom, végül Tábori Kornélt 1944-ben Auschwitzba deportálták, ahol feltételezések szerint az év júliusában életét veszítette.⁵⁴ Tábori Pál a második világ-

47 „Bíró Lajos; Blau”, in: *Magyar Színházművészeti Lexikon*. Főszerkesztő: SZÉKELY György. Szerkesztő: TÖRÖK Margit. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1994. – <http://www.mek.oszk.hu/02100/02139/html/szo2/513.html> – letöltés: 2015. XII. 28.

48 PIMK – V. 5365/82 – Szebenyei József – Bíró Lajos – New York, 1927. máj. 21. 1.

49 WARNER BROS – WALTER MOROSCO PRODUCTION: *Prisoners* (1929), szereplők: Corinne Griffith, Ian Keith, Otto Matieson; rend.: William A. Seiter; producer Walter Morosco. – <https://www.imdb.com> – letöltés: 2013. IV. 29.

50 Szebenyei József: *Temetés a Cromwell Roadon* (Newark: Erma Art Printing. And Publishing Company, 1931), 7–31.

51 Várdy Béla–Várdy Huszár Ágnes: *Újvilági küzdelmek. Az amerikai magyarság élete és az óhaza* (Budapest: Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, 2005), 111.

52 Szebenyei: *Riporterek*, 154–160.

53 PIMK – V. 4741/157/1–7. [Szebenyei József] – [Tábori Pálnak] – New York, Dec. 15, 1942 – New York, Márc. 13, 1951. [és K. n.] Részben ang. – New York, Dec. 15, 1942. 1.

54 Anat Feinberg: *Embodied Memory. The Theatre of George Tabori* (Iowa City: University of Iowa Press, 1999), 1–12.

háborút követően már nem tért vissza Magyarországra, hiszen a koalíciós időszak lezárulása után nem kívánatos személynek minősült, ráadásul az állambiztonsági szervek egészen a haláláig a brit hírszerzés ügynökének tekintették az újságíró.⁵⁵

Szebenyei 1945-ben *Europe in Review* címmel folyóiratot tervezett indítani, amely a különböző európai országok életével foglalkozik, miközben az amerikaiak és az európai népek közötti jobb megértést szolgálja. Január 29-én Huntington Cairnsnek, az *American Commission of National Gallery of Art* (Az Amerikai Nemzeti Galéria Felügyelőbizottsága) titkárának írt levelében arra kérte a szervezet titkárát, hogy a Dr. Elizabeth Hajós művészettörténész által a háborús zónában lévő műalkotások védelméről készített írását mielőbb véleményezze, hogy március 15-én megjelenhessen a folyóirat első száma.⁵⁶ Mr. Cairns végül arról informálta a főszerkesztőt, hogy a *Civil Affairs Division of the War Department* (a Védelmi Minisztérium Polgári Ügyek Osztálya) áttekintette a *Metropolitan Museum of Art* konferenciáján elhangzott előadásokat, és nem emel kifogást E. Hajós cikkének nyilvánosságra hozatala ellen.⁵⁷ Még e sorsfordító esztendő folyamán *Riporterek, királyok és egyéb csavargók* címen önéletrajzi ihletésű regényt adott ki a Testvériség Betegsegélyző és Biztosító Egyesület tagjainak szóló ajánlással,⁵⁸ de ugyanakkor a nevéhez fűződött a Belgiumból Buchenwaldba deportált Weinstock Jenő 1947-ben megjelentetett visszaemlékezésének előszava. A publicista már kikelt az ellen, hogy sokan nem hiszik el a történeteket, hozzátéve, hogy nehéz volt a koncentrációs táborban átélt borzalmakról úgy beszámolni, hogy az ne járjon a történet meghamisításával, ugyanakkor ne okozzon álmatlan éjszakákat a jó szándékú olvasónak.⁵⁹

Szebenyei 1948. elején útjára indította a *Magyar Magazin* című folyóiratot, majd nem sokkal később összeveszett Vadnai Lászlóval, az 1938-tól az USA-ban élő humoristával. Szebenyei 1947-ben elküldte a Vadnai számára a legújabb, *The Defense Rests* (A védelem tartózkodik) című írását, amiről senki másnak nem tett említést. Ám rövid idő elteltével a sajtóban arról lehetett olvasni, hogy a *Republic Pictures* megvásárolt egy darabot, amiből Stephen Auer (1900–1954)⁶⁰ rendezésében film készül. A címe ugyanaz maradt, noha szerzőként mást tüntettek fel. Két ismerős forgatókönyvíró, Lengyel Menyhért (1880–1974)⁶¹ és Herczeg Géza (1888–1954)⁶² azt tanácsolták, hogy Szebenyei

55 Gervai András: *Fedőneve: „Szocializmus”. Művészek, ügynökök, titkos szolgák* (Pécs: Jelenkor Kiadó, 2010), 149.

56 NARA 839 – *Europe in Review*. January 29. 1945. – <https://www.fold3.com/image/#270027058> – letöltés: 2013. V. 20.

57 NARA 839 – *Europe in Review*. February 8. 1945. – <https://www.fold3.com/image/#2700270583> – letöltés: 2013. V. 20.

58 Szebenyei: *Riporterek*, 1–3.

59 Weinstock Jenő: *Túl az ösvényen* (New York: H. D. J. Association, 1947), 3–4.

60 STEPHEN AUER (1900–1954) – <https://www.imdb.com/name/nm0041690/> – letöltés: 2015. XII. 26.

61 Vinkó József: „Egy drámaíró vallomása. Lengyel Menyhértről naplói ürügyén”, *Színház* 20.7 (1987), 3–8.

62 GEZA HERCZEG (1888–1954) – <https://www.imdb.com/name/nm/0378773/> – letöltés: 2015. XII. 28.

várja meg a premiért, és utána pereljen, máskülönben nem lesz miből fizetniük. A filmstúdió végül *Gyilkosság hármasan*⁶³ címmel mutatta be a filmet, feltehetően azért, mert 13 évvel korábban már elkészült egy azonos címen futó krimi.⁶⁴ A biztonság kedvéért a történetet is átírták, de a párbeszédekből rá lehetett ismerni az eredeti műre. A szerző feltételezése szerint Vadnai volt a felelős a történetért, hiszen fűnek-fának megmutatta a darabot. Szebenyei a nyilvánosság elé akarta tární az ügyet, ha Vadnai nem áll elő hihető magyarázattal, nem kis részben azért, mert az akkor az Egyesült Államokban tartózkodó Tábori Pál épp Vadnaival közösen írt forgatókönyvet.⁶⁵ Pár nappal később elnézést kért Táboritól és Vadnaitól, mivel előbbit ártatlanul belekeverte egy lopási ügybe, utóbbit pedig csúnyán meggyanúsította. Szebenyei viszont indulatosan azt hangsúlyozta: Vadnai 97%-ban saját magának köszönheti a kellemetlen szituációt, hiszen ha barátjától kap elolvasásra egy színművet, a legkomolyabb elfoglaltságai közepette is illett volna írni egy pár sort, hogy „megkaptam a darabot, nem érek rá elolvasni, majd három év múlva elolvasom, és az inasommal visszaküldetem”. Szebenyei alkotását Edmond Pauker (1887–1962) impresszárió⁶⁶ ugyan dicsérte, ám a megjelentetéshez egy komolyabb szerelmi szálát is kért a szerzőtől. Az alkotó erre nem vállalkozott, de 1947 februárjában megkérte Vadnait, hogy 50%-os jutalék fejében egészítse ki pár sorral és próbálja átadni egy ügynöknek. A *The Defense Rests* című darab, amely egy jogásznőről szólt, aki tárgyalótermi védő akart lenni, május környékén került a *Republic Pictures* birtokába. Szebenyei továbbra is úgy vélte, hogy akkora véletlen nincs, ahol minden ennyire egyezik, ráadásul az eladók között az általa magyar sviháknak titulált Stephen Auer is feltűnt. Azt ugyanis nem tudta elképzelni, hogy Vadnaitól tudtán kívül ellopták volna a forgatókönyvet.⁶⁷ Az újévet követően Szebenyei arról értesítette Tábori Pált, hogy angol nyelvű könyve – önéletrajza⁶⁸ – február végére várható, amivel kapcsolatban egy kb. 6–700 szavas, őszinte kritikát kért a *Magyar Magazin* számára. Az újságíró arra is rákérdezett, hogy miként alakult a Vadnaival közös filmforgatókönyv sorsa. Szebenyei a könyvről a Metro–Goldwyn–Mayer stúdióval tárgyalt, de még várakozó állásponton

63 REPUBLIC PICTURES: *Homicide for Three* (1948) – Írta: Hugh Wheeler. – Rendezte: George Blair. – Szereplők: Warren Douglas, Audrey Long, Grant Whiters. – <https://www.imdb.com/title/tt040447/> – letöltés: 2015. XII. 25.

64 COLUMBIA PICTURES CORPORATION: *The Defense Rests*. – Írta: Jo Swinger. – Rendezte: Lambert Hilyer. – Főszereplők: Jack Holt, Jean Arthur, Nat Randelton. – https://www.imdb.com/title/tt0025040/?ref=fn_tt_tt_1 – letöltés: 2015. III. 31.

65 PIMK – V. 4741/157/1–7. [Szebenyei József] – [Tábori Pálnak] – New York, Dec. 15. 1942 – New York, Márc. 13. 1951. [és K. n.] Részben ang. – MAGYAR MAGAZIN, New York, October 23, 1950. 1.

66 Edmond Pauker Papers 1910–1957, „Biographical Note”, The New York Public Library for the Performing Arts, New York. 2. – http://archives.nypl.org/uploads/collection/pdf_finding_aid/thepauker.pdf – letöltés: 2015. XII. 24.

67 PIMK – V. 4741/157/1–7. [Szebenyei József] – [Tábori Pálnak] – New York, Dec. 15. 1942 – New York, Márc. 13. 1951. [és K. n.] Részben ang. – MAGYAR MAGAZIN, New York, October 31, 1950. 1–2.

68 Joseph Szebenyei: *Reporters, Kings and Other Vagabonds: An Autobiography* (New York: Coldwell, 1951), 1–343.

volt a kritikák megjelenéséig, mivel a pozitív fogadtatás akár tízszeres honoráriumot is hozhatott. Szebenyei ugyanakkor megígérte, hogy ha művét megfilmesítik, Táborit kéri fel a forgatókönyv megírására.⁶⁹ Amikor Tábori feleségének vissza kellett térnie Angliába a gyerekük miatt, Szebenyei sajnálkozott, hozzátéve, hogy ha előbb szólnak neki, talán el lehetett volna intézni a tartózkodási engedélyt. A publicista itt arra hivatkozott, hogy van egy pár barátja Washingtonban, két szenátor és egy volt államtitkár, akikhez bármikor fordulhat viszonzószívességet. Ezen kívül azzal is eldicsekedett, hogy már több olyan embert is visszarántott, aki már a hajó fedélzetén várt a deportálásra. Szebenyei sokakat ismert Hollywoodban, amiről úgy nyilatkozott, hogy az „egy ronda kávéház”. Táborit próbálta eltéríteni a filmipartól, mondván ott csak az viheti valamire, aki nagy gazember és képes a másikat egy kanál vízben megfojtani. Szebenyei mindettől függetlenül remélte, hogy barátja el fogja érni kitűzött céljait, így családjá később csatlakozhat hozzá.⁷⁰ Az újságíró azonban alig egy héttel később elveszítette feleségét: Klem Mária egykori pedagógus, 1952. március 21-én 65 éves korában agyvérzésben elhunyt.⁷¹ A gyászszertartást dr. Takaró Géza református lelkész tartotta.⁷²

Szebenyei mint ügynökjelölt

A washingtoni rezidentúráról Szigeti Károly (1926–2011) államvédelmi hadnagy – fedőnevén (fn.) „Borsodi”⁷³ – 1952. április 11-én a New York-i Herbst cukrászdában találkozott először a *Magyar Magazin* szerkesztőjével, majd a beszélgetés este 7 óráig a Balaton vendéglőben folytatódott. Az újságíró részletesen elmesélte a magyar diplomatának felesége elvesztését, de nyomban hozzátette, hogy gyászában nem maradt egyedül. Deák Zoltán, a *Magyar Jövő* főszerkesztője felkérte, hogy térjen vissza a korábban nevével fémjelezhető rovat vezetéséhez, míg a Joseph McCarthy nevével fémjelezhető antikommunista hadjárat nyomán Mexikóba áttelepült Székely János (1901–1958) forgatókönyvíró⁷⁴ is meghívta magához. Szigetinek az is feltűnt, hogy amint a vendéglőbe más, régóta kint élő magyarok is betértek, mindannyian felismerték és üdvözölték az újságírót. Sze-

69 PIMK – V. 4741/157/1–7. [Szebenyei József] – [Tábori Pálnak] – New York, Dec. 15. 1942 – New York, Márc. 13. 1951. [és K. n.] Részben ang. – MAGYAR MAGAZIN, New York, Jan. 20, 1951. 1.

70 PIMK – V. 4741/157/1–7. [Szebenyei József] – [Tábori Pálnak] – New York, Dec. 15. 1942 – New York, March 13. 1951. [és K. n.] Részben ang. – MAGYAR MAGAZIN, New York, Márc. 13, 1951. 1.

71 „Mrs. Joseph Szebenyei”, *New York Times* (1952. március 22.), 7.

72 Szebenyei József: „Elment a Marcsa. – Búcsúztatom életem Párját”, *Magyar Magazin* 5:3 (1952), 3–4.

73 ÁBTL – 3. 2. 6 – OL 16 – Washingtoni rezidentúra – OL – 011/1. Tárgy: munkaterv az USA-ban felállítandó rezidentúra három hónapos munkájához. Munkaterv. Budapest, 1951. V. 9. 29–34.

74 *Magyar Életrajzi Lexikon. Második kötet (L–Z)*, főszerkesztő Kenyeres Ágnes (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1982), 733.

benyei saját elmondása alapján kb. 5-600 magyar származású filmet számolt össze Hollywoodban, akik közül 50-60 volt forgatókönyvíró. A publicista Gerő Jenő korábbi humoristát – művésznevén Szőke Szakáll (1884–1955)⁷⁵ – tekintette a legtehetségesebbnek. A filmiparban dolgozó barátainak egy tekintélyes részével már régen nem találkozott, hiszen az Amerika-ellenes tevékenységet vizsgáló bizottság fenyegetése miatt az újságíró kommunistagyanús kapcsolataira való tekintettel sokan nem keresték vele az érintkezést. Szebenyeit nem sokkal a beszélgetés előtt Nagy Vince (1886–1965) egykori Szabadság Párti képviselő⁷⁶ felkérte, hogy egy újonnan Amerikába került barátja által írt művet fordítson le angolra. Az újságíró értesülései szerint a politikus barátja 1945 előtt táblabíró volt, majd a koalíciós években tagja lett az FKGP parlamenti frakciójának. Szebenyei ki akart bújni a feladat alól, majd 3000 dollárt kért, amit a nevezett személy ki akart fizetni. Végül közölte: a könyv kódoltan antiszemitizmust sugall, ehhez viszont nem hajlandó a nevét adni.

Szebenyei ugyanakkor elmondta, hogy unokája az atomenergia jövőjéről írt dolgozatával elnyerte a Westinghouse vállalat ösztöndíját, amivel bekerült az egyetemre. Ezzel egy időben egy tudományos folyóiratnál volt korrektor, de azóta szerkesztőnek nevezték ki. Az unokának időközben meg kellett jelennie a sorozóbizottság előtt, ahol kijelentette, inkább vállalja a szolgálat megtagadásáért járó öt év börtönt, de akkor sem lesz katona. A bizottság vezetője rászólt, hogy erre nem is lesz feltétlenül szükség, ha találnak nála valami egészségügyi problémát. Az intelligenciatesztjére 100 pontot kapott, ami igen ritka, erre megkísérelték rábeszélni, hogy mégis vonuljon be, de nem sikerült. Az utolsó tisztnél, aki erős német akcentussal beszélt, dühösen megjegyezte: zárják be vagy engedjék el, mert oktalannak tartja a háborút. Végső soron a katonasággal szembeni ellenérzését betegségnek fogták fel, és elbocsátották. Az újságíró, aki unokájához jött Washingtonba, megígérte, hogy legközelebb fel fogja keresni Szigeti Borsodit, de Weil Emil követel (1897–1954)⁷⁷ is beszélni kívánt, hiszen a tőle kapott adatokat engedély nélkül nem közölhette irodalmi folyóiratában.⁷⁸ Ám az újságíró valahol félrevezette Szigetit, amikor azt állította: *Az Ember* című jobboldali (inkább liberális) újság⁷⁹ főszerkesztőjével – Göndör Ferencsel (1885–1954)⁸⁰ – ugyanabban az erdélyi városban

75 Szőke Szakáll: *Vonósnégyes Casablancában – Életem Ferenc József császár, Adolf Hitler és a Warner Brothers uralma alatt* (Budapest: K. u. K. Könyvkiadó, 2015), 253–256.

76 Borbándi Gyula: *A magyar emigráció életrajza 1945–1985. Első kötet* (Budapest: Európa Könyvkiadó, 1989), 144/157–159.

77 Baráth Magdolna – Gecsényi Lajos: *Főkonzulok, követek és nagykövetek* (Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2015), 293.

78 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – Tárgy: Szebenyei József újságíró. – JELEN-TÉS. Washington, 1952. V. 8. 3–4.

79 Borbándi Gyula: *A magyar emigráció életrajza 1945–1985. Második kötet* (Budapest: Európa Könyvkiadó, 1989), 50–51.

80 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) – XIX – J – 1 – j – USA 1945–1964 – 22-es d. – 113.) tétel – 20/b – 1952. – Tárgy: „Az amerikai magyarság helyzete és sorsának alakulása”. – 1952. V. 24. 39.

születtek, ugyanis csak fiatalságuk egy részét töltötték Nagyváradon.⁸¹ Szebenyei és Göndör egykor igen jó barátok voltak, de amióta Göndör a felesége irányítása alá került, eltávolodtak egymástól. Szebenyei meglátása szerint már nem Göndör írta az újságot, hiszen amikor szóvá tette a Weil ellen írt cikket, utóbbi azzal reagált, hogy azt egyik munkatársa jegyzi.

Szigeti főhadnagy az újságíróval történő foglalkozásnak azért látta értelmét, mert unokája érdekes személynek tűnt, ugyanakkor a kinti magyar értelmiség helyzetéről és tevékenységéről reméltek tőle információkat, mondván a legkülönbözőbb beállítottságú körökben is vannak barátai.⁸² Szigeti Károly levélben köszönetet mondott az újságírónak a tőle kapott könyvért, ugyanakkor arra kérte, hogy keresse fel, ha Washingtonban jár. Szebenyei 1952. május 20-án megjelent a washingtoni magyar követség másodtitkárának⁸³ hivatalában, majd egy vendéglőben folytatták a beszélgetést. Az újságíró és ügyvéd barátja Lehman szenátorral, Connecticut állam korábbi kormányzójával találkozott, hogy segítséget kérjenek tőle Kreizler, a magyar származású acélipari szakszervezeti vezető deportálásának leállításához, akit azzal vádoltak, hogy amerikai állampolgárságának megszerzésekor nem beszélt a kommunista pártban játszott szerepéről. Szebenyeinek a jogászon kívül két ismerőse volt Washingtonban. Teher László költő, a Pénzügyminisztérium alkalmazottja, két évvel azelőttig gyakran forgolódott a társaságában, de a kommunista párt elleni represszió fokozódásával már nem merte Szebenyeivel a barátságot ápolni. Teher korábban mindig felajánlotta a lakását Szebenyeinek, ha az későig maradt Washingtonban. A legutóbbi alkalommal ez már fel sem merült, ugyanis megijedt attól, hogy kommunista szimpatizánsnak fogják tekinteni. A másik, Feldmann Klára 1945-ben férjhez ment egy kb. 30-35 évvel idősebb amerikai milliomoshoz, aki félévvel később meghalt. Az asszony, aki a beszélgetés pillanatában 35 éves lehetett, férje után 2 háztartásivegyiáru-kereskedést, valamint 1,5 millió dollárt örökölt, lépésenként kivitette a rokonságát az Egyesült Államokba. Az özvegynek három férfi – két ügyvéd és egy tábornok, a partvédelmi erők parancsnoka – is udvarolt. Szigeti ekkor rákérdezett: miként reagált Nagy Vince az általa protezsált író regényével kapcsolatban tanúsított magatartására. Szebenyei elmondásából úgy tűnt, hogy a visszautasítás nem jelentette a viszonyuk megromlását, hiszen amikor felesége elhunyt, Nagy részvétét nyilvánította. Az újságíró megmutatta a szóban forgó levelet Szigetinek, amely meggyezett azzal, amit Szebenyei a *Magyar Magazin*ban már közzétett.

A diplomatának feltűnt, hogy Nagy Vince nem politizál, amit az újságíró azzal magyarázott, hogy Nagyné tüdőbetegsége miatt Floridába költözött. Igaz, nyomban hozzá is tette, hogy a liberális gondolkodású egykori politikus nem óhajt a jobboldaliak által kisajátított Magyar Nemzeti Bizottmány munkájában részt venni. A feltevést az is igá-

81 Szebenyei: *Riporterek*, 9–10.

82 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – Tárgy: Szebenyei József újságíró. – JELENTÉS. Washington, 1952. V. 8. 5.

83 Baráth–Gecsényi, 269.

zolni látszott, hogy Nagy 1952-ben megalakította a jogvédői tevékenysége folytán alapállásból liberális Amerikai Szabad Magyar Jogászok Szövetségét.⁸⁴ Szebenyei azt is megemlítette, hogy Fábián Béla (1889–1965) egykori szabadelvű országgyűlési képviselő – aki a *New York Times* hasábjain tiltakozott az 1951-es kitelepítési hullám miatt⁸⁵ – újból kórházba került, mivel egy hét alatt két szívrohama is volt. A főszerkesztő még Nagyváradról ismerte Fábiánt, akivel szemben végig ellenséges érzülettel viseltetett, amiért az lepaktált a nyilasokkal. A *Magyar Magazin* időről időre történeteket közölt Fábiánról, aki megüzente neki, hogy fejezze be a piszkálódást, hiszen soha nem bántotta Sebenyeit. Göndör bizalmasa, Kéri Pál egy – két évvel korábban egy erősen szovjetellenes cikket írt *Az Ember* című lapnak – pedig az állítólagos hordozható szovjet atombomba kapcsán tárgyyszerűen beszélt a háborús hisztériáról⁸⁶ –, mire Szebenyei felhívta a figyelmét, hogy Kéri igen sokat köszönhet a Szovjetunióknak,⁸⁷ ti. Tisza István meggyilkolásáért az illető halálos ítéletet kapott, de Moszkva kicserélte őt nemesi származású tiszt ellenében. Kéri néhány évig Oroszországban tartózkodott, majd Párizson keresztül érkezett az Egyesült Államokba.⁸⁸ Szebenyei a cikkekre válaszolni akart, de Göndör a régi barátságra hivatkozással ezt nem hozta le a lapjában. Kérivel a köszönőviszony megmaradt, nem bántják egymást, de nem is foglalkoznak a másikkal. A főszerkesztőnek volt egy jó ismerőse Santiago de Chilében, aki 19 éves – Inez nevű⁸⁹ – lányát New Yorkba küldte tanulni, hogy később zökkenőmentes lehessen a külkereskedő cégének átadása. A lányt sikerült elhelyezni egy Argentínára specializálódott export-importvállalkozásnál, ahol szintén egy magyar származású üzletember, a 25 éven át Argentínában élő Fábián Miklós a tulajdonos.

Szebenyei a szülők kérésére vigyázott a lányra, akit el akartak téríteni attól, hogy chilei vőlegényéhez menjen hozzá, de azt sem bánták volna, ha férjhez adja egy amerikai állampolgárhoz. Szebenyei veje a Rockefeller cégnél volt villamosmérnök, akkoriban az alapítvány által létrehozott dél-amerikai kórházak berendezéseit tervezte. Az újságíró végül szóba hozta, hogy amennyiben sikerül útlevelet szereznie, meglátogatja Londonban élő testvérét, Szebenyei Ernőt, aki lexikonok és hasonló könyvek kiadásával foglalkozik. A búcsúzás előtt egy váratlan húzással elkérte Szigeti szüleinek a címét, hogy el tudja küldeni számukra a *Magyar Magazin* tiszteletpéldányát. A konzul ez ellen szabadkozott, mondván az óriási költséggel jár. A főszerkesztő kimutatta, hogy nem kerül sokba, viszont az elutasítást úgy veszi, hogy nem tartja elég színvonalasnak a lapját. Szigeti végső soron megadta a címet, hogy az újságíró ne haragítsa magát. A konspirációval nem foglalkozott, mondván az általa folytatott levelezésből az amerikaiak már

84 Borbándi: *A magyar emigráció életrajza, első kötet*, 334.

85 Bela Fabian: „Terror in Hungary Charged. Deportations to Slave Labor Areas Compared to Nazi Methods”, *New York Times* (1951. július 10.), 25.

86 Kéri Pál: „Ez is hisztéria”, *Az Ember* 26.6 (1951. február 10.), 1–2.

87 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – Tárgy: Szebenyei József. – JELENTÉS. Washington, 1952. V. 20. 6.

88 Pölöskei Ferenc: *A rejtélyes Tisza-gyilkosság* (Budapest, Helikon Kiadó, 1988), 108–122.

89 Szebenyei József: „Fábián Ines. Egy chilei magyar szépség”, *Magyar Magazin* 5.4 (1952), 2.

egyébként is ismerik. A beszélgetést úgy értékelte, hogy azt elég volt irányítani, hiszen Szebenyei önállóan is kibontakozott, miközben igyekszik önmagát jelentős személyként feltüntetni, így azzal büszkélkedett, hogy a legkülönbözőbb politikai nézetű emberek között vannak ismerősei. A rezidens úgy értékelte a jelentést, hogy rendszeres kapcsolattartás révén lehet tőle híryanagokat szerezni, főleg a jobboldali emigráns vezetőkre.⁹⁰

A Központ szerint Szebenyei megbízhatónak tűnt, hiszen állításait minden körülmények között igyekezett dokumentálni, például elővette az újságot vagy a folyóiratot, ha a sajtóról beszélt. H. Fehér István százados azt sem kérdőjelezte meg, hogy a főszerkesztő közel áll a haladó mozgalomhoz, hiszen ezt a VIII. (Hírszerző) Főosztály adatai is megerősítették,⁹¹ ahogy a Székely Jánosra (írói álnevéen John Pen) és a Kreizler nevű emigránstra vonatkozó értesülés is igaznak bizonyult.⁹² A Központ 1952. június 27-én jóváhagyta, hogy Szebenyei József (a jövőben „Földes Imre”) újságíró személyével továbbra is foglalkozzanak, viszont ennek irányát arra kellett vinni, hogy mennél több elengedhetetlen és lojális emigráns politikusról adjon jellemzést. A rezidens Török Pál őrnagy⁹³ – fn. „Iványi” – utasításba kapta, hogy Szigeti főhadnagynak „Földes Imre” személyéről meg kell szereznie kvázi az összes elérhető anyagot, és a beszélgetések során magyarországi rokonairól, ismerőseiről is tudjon meg minél többet, amelynek jóvoltából a főszerkesztő személyét megnyugtatóan lehet ellenőrizni. A követségi beosztottal szemben viszont megfogalmazódott az elvárás, hogy mindezt feltűnés nélkül kell véghezvinnie, máskülönben az újságíró fel fogja ismerni az ÁVH érdeklődésének jellegét. A találkozót arra tervezték felhasználni, hogy a Magyar Nemzeti Bizottmány (MNB) Szebenyei által ismert tagjairól jellemzést kapjanak, miközben Szigetit arra is utasították, hogy a célszemélyt vejéről, unokájáról, Göndör Ferencről és Szent-Györgyi Albertről és a vele dolgozó tudósokról is beszéltesse. A kapcsolat elmélyítése érdekében a misszió megrendelte a *Magyar Magazin* című folyóiratot.⁹⁴ A főszerkesztő június közepén jelezte, hogy rövidesen elutazik, és egy időre valóban eltűnt a rezidentúra szeme elől. Szigeti Chicagóból kapott tőle egy képeslapot, majd július első napjaiban megjelent nála az újságíró egyik ismerőse, Herman Sándor, aki közölte: Szebenyei arra vár, hogy választ kapjon a levelére, mielőtt Washingtonba jön. A levél nem érkezett meg a követségre, viszont a

90 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – Tárgy: Szebenyei József. – JELENTÉS. Washington, 1952. V. 20. 7–8.

91 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – Tárgy: Szebenyei József újságíró. – Jelentés. Budapest, 1952. VI. 4. 9–11.

92 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – Tárgy: Székely János író/Kreizler USA emigráns. – Jelentés. Budapest, 1952. VI. 10. 12–13.

93 *Trójai faló a Belügyminisztériumban. Az ÁVH szervezete és vezérkara 1953–1956*, szerk. Gyarmati György – Palasik Mária (Budapest: Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L'Harmattan Kiadó, 2013), 454–455.

94 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – 2/5/B. sz. levél Washingtonnak, 1952. VI. 27. Tárgy: Szebenyei József ügye. 18.

Magyar Magazin lehozta az újságíró élményeit.⁹⁵ A rezidentúra viszont még a célszemély családi viszonyaival sem volt tisztában,⁹⁶ hiszen nem tudta, hogy az újságíró három lánya közül Mrs. Clara Ryan és Ágnes Kovách New Yorkban, Mrs. Éva Mincz Chicagóban élt.⁹⁷ Deák Zoltán később arról tájékoztatta Szigetit, hogy Szebenyei egy új hetilap létrehozataláról tárgyalna, amelyben saját, humoros hangvételű cikkei mellé a *Magyar Jövő*-ből is vehet át írásokat. A célközönséget azok a kinti magyarok képezték, akik nem vállalkoztak rá, hogy a *Magyar Jövőt* járassák, de nem tolódtak úgy jobbra, hogy az új emigránsok újságjaiból tájékozódjanak. Deák szerint a sikerhez hozzájárult volna Szebenyei népszerűsége, az előfizetői kör bővítésére pedig a mozgalomhoz közel álló M. Brack üzletember által fenntartott csomagküldő szolgálat 20 000 névből álló listáját tervezték megszerezni.

Török Pál őrnagy jónak tartotta, hogy Szebenyei ne írjon a *Magyar Jövő*-be, mert az rá nézve is negatív következményekkel járna. Szebenyeit az amerikai hatóságok humoros írásai végett nem vették annyira komolyan és nem úgy bírálták el, mint a kommunista párt aktív személyiségeit. Mindettől függetlenül megvolt a veszély, hogy Deák túl éles hangvételt választ, de ez még mindig kisebb baj volt, mint Szebenyei írásainak felbukkanása a *Magyar Jövő* hasábjain.⁹⁸ Amikor augusztus 26-án a rezidens és az újságíró együtt vacsorázott, az őrnagynak Szebenyei egyik lányával is sikerült beszélgetnie. Szebenyei Klára a háború előtt maga is párttag volt, de gyerekei születése óta már nem vett részt a mozgalomban. A nő apolitikusnak tűnt, a magyar ügyek iránt érdeklődést mutatott, de nem szakadt el annak a hangoztatásától, hogy Magyarországon erős az antiszemitizmus. A rezidens úgy érezte, hogy valamelyest ki tudta egyensúlyozni az amerikai sajtó által sugallt egyoldalú képet, azonban nem tudott elvonatkoztatni attól, hogy a párttól való eltávolodásnak világnézeti okai is lehettek. A nő férje – Mr. Ryan – benne volt a haladó mozgalom írtagzatában, de Török számára úgy tűnt, a házaspár inkább az ír és a zsidó nacionalizmust képviseli, ráadásul a feleség az első adandó alkalommal visszahúzódott a közszerepléstől, amint az kockázattal járt.⁹⁹ A Balaton vendéglőben megrendezett vacsorán a követség munkatársain kívül jelen volt még a *Magyar Jövőtől* Pogány Béla, Balogh Klára (Mrs. Pierre) és Bodnár József New York-i borbély, aki kérelemmel akart a diplomatakhöz fordulni. A vendégek nem egy időben érkeztek, a társalgás akadozott, ráadásul kb. 5 percen keresztül Göndör Zoltán lefoglalta Szebenyeit. Az újságíró másnapra találkozót kért Szigetitől, ami nem jött össze, hiszen a sok beérkezett kérelem és a *Magyar Magazin* postázása elvitte a főszerkesztő idejét, miközben a had-

95 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – Tárgy: „Földes”. – JELENTÉS. Washington, 1952. VII. 12. 19.

96 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – Tárgy: Földes József. – JELENTÉS. 1952. VIII. 7. 20–21.

97 „Mrs. Joseph Szebenyei”, *New York Times* (1952. március 22.), 13.

98 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – Tárgy: Földes József. – JELENTÉS. 1952. VIII. 8. 24–25.

99 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – 6/„B” sz. levél – Tárgy: Földes leánya. – Jelentés. 1952. VIII. 30. 27–28.

nagy pihenni szeretett volna az augusztus 27-én este megtartandó ünnepség előtt. Szebenyei mindenképp beszélni akart a diplomatával, ezért javasolta, menjenek el vacsorázni, amit az utóbbi azzal hárított, hogy a fogadásról nem mehet el. Szigeti délután 3-ra ígérte, hogy felugrik Balogh Klárához, ám csak hat órára ért Szebenyei lakására a csomagjával. Szebenyei átadta önéletrajzi művét, majd a rendezvényre vezető séta közben azzal dicsekedett, hogy még a *Szabad Nép* is lehozta egyik írását, ugyanakkor azt is elmondta, hogy az első világháború után már csak magyar lapoknál tevékenykedett. A 30-as évek végén az *Amerikai Magyar Népszavánál* is dolgozott, de a lap szellemiségével nem azonosult, így attól fogva az *Új Előre* és a későbbi *Magyar Jövő* számára írt. Baloghnál kisebb politikai vita keveredett abból, hogy a főszerkesztő egyik ismerőse, egy olasz fiatalasszony elismeréssel szólt Mussoliniról. Szigeti a maga részéről némiképp csalódásának adott hangot, amiért Földes „ismeretségi köre túlnyomó részét a liberálisabb gondolkodású, de félénk polgárok és intellektuelek teszik ki”. Emellett az is felmerült benne, hogy a célszemély azért szállt rá a követségi emberekre, mert „igyekszik szembeállítani bennünket a haladó vezetőkkel”.¹⁰⁰

1952. szeptember 15-én Borsodi együtt ebédelt az újságíróval, aki elmesélte, hogy miként szakított az *Amerikai Magyar Népszavával*. Abban az időben évente tartottak szépségversenyt a legszebb amerikai magyar lány címének elnyeréséért, amely kb. 40000 dollár tiszta nyereséget hozott az újságnak. 1937-ben egy környékbeli hentes felesége és a lánya váratlanul azt állították, hogy Szebenyei nevében valaki megkereste őket a szerkesztőségtől, hogy 500 dollár ellenében az ifjú hölgy fog győzni. Az újságíró ezt dühösen visszautasította, majd közölte a tulajdonossal: ha nem állítja le a szépségversenyt, világra szóló botrányt csap, és a befektető börtönbe kerül. Több mint valószínű, hogy a South Milwaukee-i illetőségű Mészáros Júlia azért lett az 1937. május elsejei gálaest különdíjasa,¹⁰¹ hogy a hasonló eseményekre jellemző csalásból ne legyen büntetőeljárás. A hagyomány ezennel megszakadt, Szebenyei pedig minden következmény nélkül átment a *Magyar Jövő*höz. A főszerkesztő beszámolt arról, hogy időről időre megkapja a jobboldali emigráció kiadványait, amelyek automatikusan a papírkosárban landolnak. Szigeti ekkor azzal fordult hozzá, hogy inkább juttassa el számára ezeket az anyagokat, amit az újságíró el is vállalt, mondván már Sík Endre is felkérte arra, hogy írjon neki a jobboldali emigrációról. Állítása szerint az egyik írás annyira megtetszett Rákosinak, hogy 100 vagy 200 dollárt kapott érte a követségtől. Szebenyei azt a metódust használta, hogy az egyes jobboldali politikusok egymás közötti személyes ellentéteire alapozván provokatív kérdésekkel – megjegyzésekkel állt elő, mire az érintettek bosszúból mindent elmondtak a riválisaik életéről. Ezzel egy időben kijelentette, most is nagyon szívesen készít beszámolókat, hozzátéve, hogy értesüléseit a lapokban is megírja a szereplők kifigurázásával, amely az Egyesült Államokban természetesnek számít. A Központ nem látott akadályt a célszemély felhasználása előtt, de nyomatékosan kérte, hogy

100 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – 6/„B” sz. levél 6. sz. melléklete – Tárgy: Földes. – JELENTÉS. 1952. IX. 3. 29–37.

101 „Ötezer főnyi közönség részvételével minden eddigit felülmúló fénnnyel és sikerrel folyt a Szépségverseny Bál”, *Amerikai Magyar Népszava* 34 (1937. május 4.), 1–3.

a küldeményeknél a misszió legyen a címzett,¹⁰² ugyanakkor a rezidentúrának figyelembe kellett venni a feladatok meghatározásánál, hogy az újságíró nem tekinthető ügynöknek.¹⁰³ Az október elejei megbeszélés csupán 15 percig tartott, ahol Szebenyei vállalta, hogy a régi időkhöz hasonlóan beszámol az MHBK – Magyar Harcosok Bajtársi Községe,¹⁰⁴ az AMSZ (Amerikai Magyar Szövetség), a Nemzeti Bizottmány, valamint Peyer [Károly] (1881–1956)¹⁰⁵ és Sulyok [Dezső] (1897–1965)¹⁰⁶ működéséről, ellentéteikről és terveiről.

Szigeti arról is adatokat várt, hogy az emigránsok kapnak-e az amerikai kormánytól segítséget. A rezidentúra már a propaganda célból írt könyvek tervezetéről is szeretett volna tudomást szerezni Szebenyei révén, aki ezt szívesen vállalta, majd közölte, hogy már tudomással bír a készülő művekről. Az újságíró kb. 2-3 héten belül ígérte, hogy a beszámolóval együtt elhozza a felsorolt szervezetek kiadványait, de nem adja postára, mert ott jó eséllyel eltűnnének.¹⁰⁷ Szebenyei időközben ajánlatot kapott a *Népszavától*, miszerint havi 500 dollár ellenében vállalja el a szerkesztői feladatokat. Az újságíró számára viszont feltűnt, hogy egy anyagi gondokkal küszködő lapnak váratlanul milyen jól megy. A változás hátterében az állt, hogy Gombos [Zoltán] (1905–1984), az ohiói nyomdatulajdonos¹⁰⁸ átvette a lapot, amely ugyan elvitte a tulajdonában lévő *Szabadság* nyereségét, de arra jó volt, hogy a *Magyar Jövő* elterjedését megakadályozza.¹⁰⁹ A Központ részéről ugyanakkor rászóltak Borsodira, hogy az ügy kezelése során legyen kritikus a *Magyar Magazin* főszerkesztőjével, ugyanis – a magyar és a szovjet követség állandó megfigyelése folytán¹¹⁰ – az FBI (*Federal Bureau of Investigation* / Szövetségi Nyomozó Iroda) alaposan ismeri Szebenyei tevékenységét. Szigetinek azt is figyelembe kellett vennie, „hogy nevezett tipikus polgár, bohém, könnyelmű és nincs egy kialakult szilárd elvi álláspontja, amit bizonyít az, hogy baráti köréhez tartoznak egyaránt haladó gondolkodású személyek és fasiszta beállítottságú személyek is, mint pl. Göndör Ferenc”.¹¹¹

102 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – 6/„B” sz. levél 6. sz. melléklete – Tárgy: Földes. – JELENTÉS. 1952. IX. 18. 39–43.

103 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – 1/8/B. sz. levél Washingtonnak. 1952. X. 1. Tárgy: „Földes Imre” ügye. 49.

104 Borbándi: *A magyar emigráció életrajza, első kötet*, 71–72.

105 Simon István: *Vezérelőzet. A Peyer-kérdés és a magyar szociáldemokrácia* (Budapest: Századvég Kiadó, 2003), 5–78.

106 Szerencsés Károly: *A nemzeti demokráciáért: [Sulyok Dezső 1897–1997]* (Pápa: Pápa Város Önkormányzata, 1997), 1–351.

107 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – 6/„B” sz. levél 5 sz. melléklet – Tárgy: Földes JELENTÉS 1952. X. 4. 50–52.

108 GOMBOS, ZOLTAN – *The Encyclopedia of Cleveland History* – <https://ech.cwru.edu/ech-cgi/article.pl?id=GZ> – letöltés: 2015. XII. 24.

109 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – 7/B sz. levél 1. sz. melléklet – Tárgy: Földes. JELENTÉS. 1952. X. 19. 54–60.

110 William C. Sullivan – Bill Brown: *The Bureau. My Thirty Years in Hoover's FBI. The Untold Story of the Life at the Top of the Federal Bureau of Investigation, by the Former Assistant to J. Edgar Hoover* (London – New York: W. W. Norton & Company, 1979), 175–179.

111 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – 3/9/B. sz. levél Washingtonnak. 1952. X. 30. Tárgy: „Földes Imre” ügye. 61.

Szebenyei 1952. november 12-én újból Washingtonba utazott, hogy a követségen felkeresse Szigeti másodtitkárt. A diplomata leültette a televízió elé, majd az újságíró kérdésére azt mondta: „már benne van ez az öreg amerikai szokás, hogy a vendéget a televízió elé ültetik, hogy esetleg ne unatkozzon a társalgás közben”. Szebenyei a megbeszélés során elismerte, hogy értesülései zömmel Dr. Deák Zoltántól származtak, akinek 30 dollárt adott, de ugyanennyit fizetett a másik dokumentáció ellenében egy általa meg nem nevezett személynek, aki viszont csak ígérgette a munka leszállítását. Szigeti ekkor arra figyelmeztette a főszerkesztőt, hogy ne hozzon le részleteket abból, amit bemutatott, mert az csökkenti a propaganda értékét. Szebenyei csak annyit mondott: informátoraival már a kezdet kezdetén közölte, hogy csak annyit publikál belőlük, amennyit érdemesnek vél. Amikor Szigeti és Szebenyei elmentek az újságíró unokájához, a diplomata Szebenyei Ágnes férjéről érdeklődött. Az újságíró elmondása szerint Kovácsot a hadsereg kölcsönkérte a vállalatától, majd Grönlandra küldte a katonai repülőtér műszaki berendezéseinek vizsgálatára. Miután bizonyította rátermettségét, Franciaországba került, ahol az Eiffel tornyon telepítendő radarral foglalkozott. Eredetileg két hónapra volt szó, az európai tartózkodás mégis öt hónapra nyúlt, ugyanis a projektvezető idegösszeomlása következtében Kovácsnak kellett átvennie az irányítást. Kovács a fizetésén felül évi 20 000 dollár prémiumban részesült, ugyanakkor azt a 12 dolláros napidíjat is megállapították neki, ami a külföldre helyezett magas rangú katonának járt. Szebenyei cáfolta, hogy veje bevonult a hadseregbe, Szigeti azonban kétkedett, hogy egy civil, aki otthon kórházi berendezésekkel foglalkozik, ennyire magas szinten ért a radarokhoz. A főszerkesztő elárulta, hogy Kovács igen szűkszavú, ha a munkájáról beszél, de hallott már tőle olyan megjegyzést, hogy szigorúan titkos tevékenységének köszönhetően egyszer valósággá válhat a holdutazás.

Szebenyei a kollégiumban kb. 15 percig beszélgetett lányunokájával, aki a nyáron a barátnőjéhez készül New Foundlandba, végül a társalgást egy vendéglőben folytatták, amelynek magyar tulajdonosa az újságíró baráti köréhez tartozott. Az üzletvezető arra kérdezett rá, hogy áll Feldmann Panni ügye. A fiatalasszonyt nővérének kérésére elvette egy másodgenerációs magyar, így kikerülhetett Amerikába, de 3 évnyi nagyon rossz házasságot követően épp akkor váltak. A nő újból férjhez szeretett volna menni, amihez egy Neu nevezetű washingtoni ügyvéd segítségére hagyatkozott. A főszerkesztő azért kereste fel a georgiai születésű jogászt, mert az Igazságügyi Minisztériumban meglévő kapcsolatai révén a bevándorlással kapcsolatos ügyeket általában Mr. Neu intézte. Bár a szóban forgó ügyvéd republikánusnak számított, a koreai háborúval összefüggésben megemlítette, hogy a dél-koreai nagykövetség az irodáján keresztül próbált fegyvereket szerezni, de az amerikai kormány megijedt Szöul ez irányú törekvéseitől, így a kísérlet kudarcra végződött. Az iráni nagykövetség is az ügyfelei közé tartozott, noha ennek jelentősége csökkent, miután a kereskedelmi attasé két hónappal azelőtt visszatért a hazájába. Amikor az este végeztével az ügyvéd elvitte az újságírót és a diplomatát, az előbbi rendes embernek nevezte ismerősét, hiszen 10 példányban is előfizette a *Magyar Magazint*, holott egyáltalán nem beszélt magyarul. Szigeti arra gondolt, hogy Mr. Neu

ezzel hálálta meg Szebenyeinek, hogy az barátai köréből üzletfeleket szállított, ám a rezidens azt sem tudta kizárni, hogy a magyar követség jogi képviselőjére hajt, ugyanis a fent említett esetekben is diplomata ismerősein keresztül szerezte ez irányú megbízatásait. Szebenyei Ágnes férjének tevékenységét figyelemre méltónak találták, mivel Kovács nem kizárólag a Franciaországban telepítendő repülőterek felszerelésében játszott komoly szerepet, hanem a rakétakutatásokban is benne volt. Mindazonáltal, a Szebenyei által hozott anyag nem állt össze, ráadásul tele volt átfedésekkel. Eckhardt [Tibor] tekintetében az bizonyult a legérdekesebbnek, hogy az emigráns politikus a Pentagon kiértékelő irodájában dolgozik,¹¹² amelynek lehetett valamennyi alapja, ugyanis Eckhardt a háború elejétől közvetlen kapcsolatban állt a MIS (*Military Intelligence Service* / az amerikai Katonai Hírszerző Szolgálat) egyik magas rangú tisztjével.¹¹³ A Központ arra a következtetésre jutott, hogy az értesülések jó része *Az Ember* című ellenséges lapból és a MNB Összeférhetetlenségi Bizottságának jelentéseiből származott, egyedül a Deák értesüléseiben volt újdonság. Az adatgyűjtéssel Szebenyeit arra próbálták volna rávenni, hogy legközelebb olyan anyagokkal álljon elő, amit közvetlenül az emigráns vezetőktől szerzett. Szigetitől pedig azt várták, hogy minden esetben tisztázza a főszerkesztővel, kitől szerezte értesüléseit. A Központ Szebenyei vejét – továbbá a „Pesti Miklós” (Horányi Tibor), „Kovács Mihály” (Horváth Péter) és „Kis Menyhért” (dr. Hám Tibor)¹¹⁴ fedőnéven szereplő személyeket – vélte érdekesnek.¹¹⁵

1953. január 22-én Szebenyei a Schaffer-vendéglőbe hívta Szigeti Károlyt, aki ezt elhárította, mondván sürgős teendőire való tekintettel du. 4 és 5 között tudja fogadni a követségen. Az újságíró a megbeszélte időpontban nem ment Washingtonba, amit azzal magyarázott, hogy egyrészt nem lett volna mit elhoznia, másrészt Stella nevű nővére idegösszeroppanást kapott. A főszerkesztő elmondta, hogy az anyagait olyan emberektől kérte, akiket jól ismert, a megkeresést pedig azzal indokolta, hogy könyvet szándékozik írni a jobboldali emigrációról, amihez szüksége van Pittsburgh, St. Louis, Cleveland, Chicago és Philadelphia mozgalmaival kapcsolatos információkra. Szebenyei az egyetemi oktatók névsoráért 90 dollárt kapott Szigetitől, majd megpróbálta előterjeszteni Regőczyné, a híres zongoraművész kérését, hogy gyerekei kimehessenek hozzá az Egyesült Államokba. Szigeti az anyagok átnézése után Schaffer vendéglőjében találkozott Szebenyeivel, majd az este folyamán hozzájuk csapódott egy George Hayes nevű orvos, aki az első világháború után a katonai misszió tagjaként járt Budapesten. A be-

112 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – 7/„B”. sz. levél 1. sz. melléklete. – Tárgy: Földes. JELENTÉS. 1952. XI. 12. 62–73.

113 Kádár Lynn Katalin: *Eckhardt Tibor amerikai évei 1941–1972* (Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2006), 89–102/143–144.

114 ÁBTL – 3. 2. 6 – OL 16 – Washingtoni rezidentúra – OL – 011/6/b – Iványi elvtársnak, Washington. Budapest, 1952. VI. 27. 14–20.

115 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – 10/B. sz. levél Washingtonnak. 1952. XII. 2. Tárgy: „Földes Imre” ügye. 74–75.

szélgetés irodalmi-művészeti vitába ment át, amely Karinthy Frigyes nagyságáról – illetve Molnár Ferencnek a kinti magyarsággal szembeni tartózkodásáról¹¹⁶ – folyt. Az újságíró csak egy hiányos névsorral szolgált, az egyetemi tanárok közül az orvosokat és a mérnököket kihagyta, inkább arra ment rá, hogy olcsóbban megkapható egyetemi címlistát szerezzen.¹¹⁷ A Központ nehezményezte, hogy Szigeti túl nagy összeget adott az anyagért, még ha abban egyet is értett Török őrnaggyal, hogy a publicista előrehaladott korából kifolyólag már nehezen mozog. Mindazonáltal, Farkas Vladimir főosztályvezető nem volt elragadtatva az újságíró hozzáállásától.¹¹⁸ A rezidentúra és a *Magyar Magazin* főszerkesztőjének kapcsolata már nem tartott sokáig: Szebenyei József 1953. február 26-án, 73 évesen hunyt el egy New York-i kórházban.¹¹⁹

Több mint félévszázad távlatából nehéz ítéletet mondani, de nagyon valószínű, hogy az ÁVH Hírszerző Főosztálya nem a megfelelő embert szemelte ki az újonnan létrejött pártállami rendszerrel szemben óhatatlanul ellenséges emigráció feltérképezésére. Szebenyei József egyrészt idős volt már ahhoz, hogy ilyen kalandra vállalkozzon, másrészt az első világháború idején Angliában tanúsított magatartása is arról tanúskodott, hogy nem kíván szembefordulni azzal az országgal, ahol éppen tartózkodik. Mindettől eltekintve feltételezhető, hogy az általa publikált folyóirat előállítási költségéhez jól jött a Magyar Népköztársaság követségétől kapott anyagi segítség, ezt azonban az újságíró plagizált anyagokkal, másodkézből kapott értesülésekkel viszonzta. A Szigeti hadnagyhoz fűződő kapcsolat viszont lehetőséget adhatott arra, hogy az FBI vagy a New York City Police Department Bureau of Special Services (New York Városi Rendőrség Különleges Szolgálatok Irodája – a politikai rendészeti ügyosztály)¹²⁰ megbízásából felmérje a magyar diplomaták/hírszerzők tevékenységét. Az, hogy Szebenyei soha nem panaszkodott az elhárítás jelenlétére vagy az ellene irányuló zaklatására, olyan érzést keltethet az olvasóban, hogy az újságíró igazából nekik dolgozott, így már a *Magyar Jövő* című laphoz történő átállást is megrendezett jelenetként lehet interpretálni. Igaz, az amerikai forrásokhoz már csak azért sem lehet hozzáférni, mert az informátori tevékenységre vonatkozó iratokat 80-90 évre titkosítják.

116 Csordás Lajos: *Molnár Ferenc. Élet-Kép Sorozat* (Budapest: Elektra Kiadóház, 2004), 142–146.

117 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – 9/B. sz. levél 12. sz. mell. – Jelentés. 1953. I. 22. Tárgy: „Földes”. 77–92.

118 ÁBTL – 3. 2. 4 – K – 886/T – [Szebenyei József] – 12/B. sz. levél Washingtonnak. 1953. II. 11. Tárgy: „Földes Imre” ügye. 93.

119 „Joseph Szebenyei, 73, Author and Editor”, *New York Times* (1953. február 26.).

120 Frank Donner: *Protectors of Privilege. Red Squads and Police Repression in Urban America* (Los Angeles: Berkeley University of California Press, 1990), 49.

